

Befejezés

Íme a válasz dr. Kríza Ildikó kérdéseire, pályafutásom emlékeiről. Földrajzilag széles területről, néprajzilag különböző tájegységekből gyűjtöttem egybe őket.

Háromszéken, a Feketeügy mosta Szépmezőtől kezdve a Székelyföld túlsó Partiumán át a Kis-Küküllő menti Vízmelléig terjedőleg, 40 évi fungens, 25 évi nyugdíjas szolgálatom alatt 4 anyaegyházközséggel s azok filiáinak, fiam állomáshelyének, valamint szülőhelyemmel együtt 9 falu és egy város életébe nyertem betekintést. A zsákodi hitvallást követtük: mind egy Istent imádunk, csak a hozzá vezető utakban különbözünk.

Mi, lelki vezetők igyekeztünk a különböző utakat egyeztetni. Ökumenikus tevékenységünket egyik szőkefalvi adatközlőnk így értékelte: „Szeretjük, ha papjaink összetartanak, hogy példájukat mi is követhessük.”

Lelkesi szolgálatomban az emberi életfordulók által igényelt szertartásokat tartalmilag az egyház által előírt szabályok szerint minden helyen egységesen, formailag a rendtartó falu hagyományai szerint mindenhol más-más szokáskörben végeztem. Ez utóbbiban a néprajz segített eligazodni. Egy-egy falu népe felekezetekként különböző szertartásokat, de azonos, egységes szokásokat gyakorolt. Az életfordulók szokásai közül jó néhány a kereszténység előtti korból ered, s hozzatársul a szertartások cselekményeihez. Ismétlésekbe bocsátkozás helyett csak mutatóba említek néhányat.

Keresztelésnél Pipén nem a szertartás, hanem maga a vízzel való leöntés a fontos, amit szükség esetén maga a bába is megejthet.

Esketéseknel Szőkefalván a lánylopás még élt.

A legszebb keresztény szertartás, az *úrvacsoravétel* is társul ősi elemekhez. Pipén áldott állapotban lévő asszony nem vehet úrvacsorát. Szőkefalván az úrvacsorai kenyeret csak „virágzását elhullatott” asszony végezheti. Vámosudvarhelyen úrvacsoraoasztás alatti hirtelen rosszulletet „vizet vetés” gyogyítja.

Az előbbieken csak azt rögzítettem, amit a szertartások végzése közben figyeltem meg. A következőkben azt is, amit a jelzett falvakban, szolgálataim után, kérdőívemre választ kaptam. Ezek arra engednek következtetni, hogy az utolsó életfordulót, a *temetés* minden mozzanatát a keresztény kor előtti ősi elemek kísérik. Említék ezekből egynéhányat.

A halott körüli tevékenység Vízmelléken a háznál siratózással kezdődik, s a temetőben siratózással végződik. Az udvarra kihozott koporsónál először a sirató jajdul fel, s csak azután szólal meg a lelkész. A gyászmenet férfiai halotti szertartásokat énekelnek, s a szekéren a koporsó mellett ülő asszonyok nem hagynak fel a siratózással. Szőkefalván siratózás közben a halottat olyan házba engedik, melynek se ajtaja, se ablaka. Széplakon az élő testvér a halott testvértől üzen a halott

szüleinek. A felhantolás után is felzokog a siratózás. De már temetés után nem szabad többet siratni, mert akkor a halott nem tud nyugodni.

Ősi elem a zajkeltés. Virrasztás alkalmával kártyázásban nyilvánul meg. Vámosgálfalván hajnalig csatáznak, hogy a halott körül a gonosz szellemet elűzzék. Az ősi elem a temetés után is él. Szőkefalván élő házaspárnál jegyeztem le, hogy a férfi szülőfalujában, a messzi Aranyosrákoson húsvét másodnapján az édesanya piros tojást ázott el a fiatalon elhunyt lánya sírjára. Az asszony falujában, a közeli Haranglábon egy másik édesanya korán elhalt fia sírjába töltött káposztát ázott el, és siratózva kínálta: „Egyél, fiam, egyél!”

Szolgálataim során azt is megfigyeltem, van olyan szokás, mely csak egy falura jellemző. Így például csak Szentivánlaborfalván fordult elő, hogy a halotti szertartás a templomban történt, a koporsó az üres sír szélén várta a végső nyugovóra helyezést. Csak Ravában fordult elő, hogy a szertartás az udvaron, a falu népe előtt folyt le, a koporsó a halottal, a keservesekkel körülvéve fent a házban volt. Csak Zsákodon temettem délelőtt. Csak Pipén volt a tor a temetés paraliturgiája a temetőgazda szolgálatával és a gyakorlatból kikopott régi 185-ös halotti énekkel. Csak Széplakon kellett bent a halottas szobában a koporsó lezárása előtt áhítatot tartani. Csak Vámosudvarhelyen végeztem az udvaron, nyitott koporsó mellett a szertartást. A siratózás mellett Vízmelléken volt szokás a tor étrendjéhez való adakozás. A felekezeti exogám Szőkefalván minden halottat a család udvaráról temettünk, a vele szorosan egybeépült Vámosgálfalván minden konfirmáltat a templomból. Itt végeztem egyedül zászlós temetést.

Az élő falu mellett a halott falu is különbözött egymástól. Szentivánlaborfalván a falu közepén épült templom mellett volt a temető, Magyarzszakodon az unitárius temető a felszeg közepén, dombra épült templom mellett, a katolikus hasonló módon, az alszeg feletti templom mellett.

Ravában a halott faluban már kezdett tükröződni az élő falu képe. A közös temető körüli családi kertekbe temetkeztek az együvé tartozók. Az elhunyt lelkészek külön a „papkertbe”. A falu végén külön helyen laktak a kalános, külön a sátoros cigányok. A temetőben is külön helyre kerültek.

Az igazi élő – halott falukép Széplakon alakult ki. A faluban a különböző nemzetiségűek többnyire különböző részen laktak. A falu északi részén külön volt a magyar, román, zsidó, cigány temető. Eredetileg a két magyar egyháznak külön volt református és unitárius temetője. A faluban, a bárói udvar mellett, külön utcában laktak. A halott faluban az unitárius temetőben lévő bárói kripták mellé kerültek. Az unitárius halottak, mivel vegyes házasságban éltek a reformátusokkal, a temetőben is azokkal egy családi sírcsoportba kerültek. Vámosudvarhelyen az élő faluba a magyar halott falun át lehetett eljutni. Pipén a régi temető a régi falu felett, az új temető az alszeg felett, a kipusztult Kerekszőlőben van. Szőkefalván a románok és reformátusok temetője a falu déli szélén, a katolikus és unitárius temető a falu területén található.

Pályafutásom során az emberi életfordulók mellett a néprajz más jelenségeivel is találkoztam. Nem hagytam elkallódni őket, inkább felszededgettem és papírra vettem. Ilyenek voltak Szentivánlaborfalván a katona-jobbágy részen való hagyománynak a templomi ülésrendben való továbbélése, Magyarzsákodon a szalmafonás. A tanórák alatt a feleségemtől tanultak a gyermekek, a szünetben fordítva, a gyermekek tanították őt a szalmafonásra.

Szép emlékeim rögzítése után, az örök haza felé tartva, hálás szívvel „várom az Urat”.

*Adorjáni, született Richter Rudolf Károly
ny. unitárius lelkész*

